

uz zaključak da "samo kroz takvu odluku donijetu pri punoj svijesti srpski narod je mogao da shvati sebe samog i da očuva svoje dostojanstvo i odlučnost svog vlastitog života" (Zurovac, 1997). "On je odlučan da podnese svoju sudbinu, da se izloži mračnoj nužnosti svoje istorije, da podnese svoje istorijsko postojanje, da izdrži pred opasnošću kakvu pretpostavlja veličina njegovog postanja. Biće jednog naroda je određeno onim što taj narod postaje u novoj istorijskoj stvarnosti" (Zurovac, 1997).

Organska nacija, kod ovog autora npr. tako dalje, prepoznaje se i u tezama da su Srbi i Crnogorci ista nacija po tome što "iste smo krvi i mesa, iste misli i porekla, posve istog duhovnog stava i opredeljenja", a ekskluzivnost i neuporedivost uočavaju se u tezama da "ontologija slobode nigde na ovoj planeti nije našla tako jasnu potvrdu kao u etici kosovskog mita", odnosno da za slobodu "nigde možda nije proliveno toliko krvi na ovoj planeti kao na našim prostorima" (Zurovac, 2000).

Ma koliko danas teza o "nebeskoj" naciji izazivala podsmešljivosti, još ima autora koji sasvim uvereni tvrde da treba pokazati da "Srbi stvarno jesu nebeski narod", uz objašnjenje da "narod kao celina, u presudnim istorijskim trenucima reaguje kao zajednica kosovskog i svetolazarevskog zaveta, koji nije ništa drugo nego Hristov Novi zavet prepričan za Srbe, koji se i desio Srbima" i sa zaključkom da je to "u genetskom kodu srpskog naroda". Zato se pledira da Srbi moraju da povrate "organski i celovit stav prema životu" jer samo "buđenjem najdubljih organskih energija našeg nacionalnog bića može da dođe do stvaranja srpske nacionalne države. Samo na osnovu tih praiskonskih energija država može biti branjena i očuvana" (Poznanović, 1997).

Najnovija sintagma koja pokriva ideju "nacionalnog duha" jeste "duhovno jedinstvo" sa varijacijom u formi "duhovnog prostora", pragmatičnog prikrivenog sadržaja. Iako prividno teži uspostavljanju "duhovnog" jedinstva (ma šta to značilo), ova ideja slabo prikriva cilj kojem nacionalizam inače jedino i stremlji svojom zamagljenom romantikom, a to su teritorije, velika država, ali ne u apsolutnom već u relativnom smislu, u odnosu na, za nacionalizam, uvek nezadovoljavajuću realnost. Kontroverza, duhovno jedinstvo nacije i prostor bez nacije, s jedne, i plediranje na "prirodnu" naciju s druge strane, ne može a da ne završi u argumentima u kojima primat ima genetika. To je najviše došlo do izražaja kod savremenog autora po kojem je duhovni prostor "ukupna kulturna delatnost u prošlosti, svuda gde su Srbi živeli i gde sada žive", pri čemu se iz tog kruga "ne mogu izdvojiti kulturne aktivnosti onih etničkih grupa koje su se izdvajale iz zajednice srpskog naroda, u prošlosti i sada". "Duhovni prostor" se otelotvoruje u nacionalnoj državi pa on nema samo "teritorijalnu dimenziju koja se razliva u širinu, nego i istorijsku dubinu. Tamo gde je živio srpski narod, tamo je naš duhovni prostor i ostaje od našeg razumevanja i racionalnog saznanja ko smo bili i gde smo bili". Istovremeno, znači kontradiktorno, traži se definicija nacije kao "prirodne" i "srodničke" zajednice, i na kraju, sasvim iz dnevnopolitičkih potreba teritorijalnog širenja, navodi se kao argument da je "na osnovi sistematskih antropoloških merenja na živom stanovništvu i skeletima od predistorijskog vremena, francuski antropolog Ežen Pitar je 1913. ustanovio da su Srbi najstariji stanovnici Bosne i Hercegovine" (Ekmečić, 1999).

U 19. i početkom 20. veka organsko viđenje nacionalnog "bića" bilo je široko rasprostranjeno, pa su i tadašnji autori glorifikovali kontinuitet i nepromenljivost koje samo treba otkriti i vratiti im se pa će budućnost nacije biti osigurana. Stari autori su verovali da "načelo narodnosti" nosi "pečat instinkta", pa su u skladu sa tim identifikovali porodicu, pleme i narod tvrdeći da "ima nešto" što ih veže "čime se oni poznaju, vole, i što ih nešto privlači, da su jednokrvna braća, a to nešto jeste: jezik i jednaki i isti običaji" (Veselinović, 1880). Ili su tvrdili da se još u 12. veku kod srpskih plemena razvila "nacionalna svast od svome jedinstvu", a "srpska država i srpska crkva učine, te su saznala sva srpska plemena, da su ona članovi jednoga ograničavanja, jednoga naroda". Tako je narod živio u "čvrstom i krepkom organizmu", srpska kraljevina je nalazila "temelj i oslonac u nedrima svoga naroda" gde nije bilo izdajnika, pa je državni organizam "bio čvrst, jak i temeljan", a kraljevi nisu bili zavojevači i osvajači, nego "sakupitelji" i "osloboditelji" srpskih zemalja. Zaključivalo se da je "na načelima čisto nacionalnim izvedenom državnom organizacijom" stvoren narodni "srpski karakter", pa se narod očuvao "čio, krepak i zdrav, sa duboko u srce usađenom narodnom idejom, koja i radi na obnavljanju srpskog državnog života", jer "u podobnim prilikama jedan čitav narod polaže ispit svoje zrelosti. Ne položi li ga, u strasnom zanosu udara putem, koji ga odvodi prevce u propast" (Srećković, 1888).

Kao i danas, i početkom veka je bilo autora koji su separatizam kao nacionalni "usud" prepoznavali još u velikoj seobi naroda. Tako je autor koji je nedovoljno bio siguran da je srpsko ime nekada bilo opšte nacionalno slovensko ime, ali siguran da je ono najstarije slovensko ime, u Slovenima prepoznavao jednu naciju, tvrdeći da "ako Slovene jedno opšte ime i nije vezivalo, naročito onda kad je tendencija separatizma otela mah, oni su ipak bili jedan veliki narodni organizam, kroz čije je damare prolazila jedna ista krv, jedan isti jezik i jedni isti običaji, s jednim istim duhovnim i kulturnim nivoom". Verujući da su se vremenom prekidala samo spoljna obeležja kao narodno ime, tvrdio je da "unutrašnje nacionalno, krvno i jezikovno jedinstvo ostalo je kroza sva vremena organski vezano na korenu svoga zajedničkog iskonskoga porekla". Opsesija nacijom iz davnina, ovde se javlja kao pseudoodgovor za savremenu malenkost, budući da o srpskoj naciji u svom vremenu autor govori kao o "ono nekoliko miliona što se Srbima zovu" (Bdin, 1903). Slične su i teze nastajale u krilu intelektualaca koji su opisivali srpsku nacionalnu državu kao "ujedinjeno srpsko pleme, sastavljeno iz čisto svoga vlastitog elementa" nasuprot država kakva je npr. Bugarska "sa svojim heterogenim elementima: Grcima, Jermenima, Turcima", a što je trebalo da implicira prednost prve (Ilić, 1908). Ili definicije srpske nacije ("narodnosti") u kojima se odricalo da je ona nova pojava, i naprotiv, tvrdilo da je "narodnost naša sila prirodna, socialna", da "svima nam je osnovni karakter jedan te isti", uz opasku da "kao što je fiziognomija dece od istih roditelja obično uvek bar ponešto različita, tako je i sa socijalnim fiziognomijama čitavih pojedinih grupa jednog te istog naroda" (Grujić, 1909). "A naša srpska narodnost i naš jezik, kao i sva druga nacionalna obeležja naša nisu nikakova nova pojava – od juče njih izradiše vekovi istorijskog života naroda našeg" (Grujić, 1909). Sasvim eksplicitno, organska nacija je definisana i u stavu da se ne zna koje je pitanje za srpsku nacionalnu ideju važnije,